

A TERMÉSZETES SZEMÉLYEK ADÓSSÁGRENDEZÉSE

Magáncsőd intézménye a hazai jogrendszerben

HANICH Veronika

1. Bevezetés

Magyarországon a rendszerváltást követően, a kereskedelmi bankok megjelenésével és a piacgazdaságra való áttéréssel a fogyasztási- és lakáshitelek száma is növekedésnek indult.¹ A hitelek kihelyezésével párhuzamosan ugyanakkor alacsony maradt a lakossági megtakarítások és befektetések iránti hajlandóság.² A pénzügyi szolgáltatásokhoz kapcsolódó alapismeretek hiánya társadalmi méretű problémát is okozhat. A tájékozatlan fogyasztók könnyen adósságspirálba kerülnek, az ebből való szabadulás, pedig egy hosszas, gyakran további speciális ismereteket igénylő folyamat. Ráadásul problémás, hogy a magánszemélyek nagy része abban az esetben, ha a meglévő hiteltörlesztő részletét valamilyen okból kifolyólag nem tudja fizetni, újabb hitelekhez folyamodik, ezzel rontva helyzetén.

A lakosság eladósodásából való kilábalásának érdekében több törvény, kormányrendelet született már Magyarországon, melyekre tanulmányomban külön is ki fogok térni. Ezek ugyanakkor inkább egy-egy konkrét adósságkifizetésének könnyítését célozták, miközben nem kínáltak komplex megoldást csőd esetére.

Csödről jogi értelemben akkor beszélünk, ha az adós oldalán vagyonhiány áll fenn vagy vagyona ugyan van, de fizetésre képtelen.³

¹ Ld.: <http://www.ksh.hu/penzugyek> [2017. 10. 08.]

² WÁGNER Ildikó: A magáncsőd intézménye. *Themis*, 2006/12. 86.

³ Éless Tamás – JUHÁSZ Edit – JUHÁSZ Imre – KAPA Mátyás – PAPP Zsuzsanna – SOMLAI Zsuzsanna – SZÉCSÉNYI-NAGY Kristóf – TIMÁR Kinga – TÓTH Ádám – TÖRÖK Judit – VARGA István: *A polgári nemperes eljárások joga*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2014. 296.

A természetes személyek adósságrendezéséről szóló 2015. évi CV. törvényt (a továbbiakban: Are.) az Országgyűlés 2015. június 30-án fogadta el. A törvény – a köztudatban leginkább elterjedt megnevezés szerint a magáncsőd, avagy a családi csődvédelem – célja mindenekelőtt az eladósodott családok fizetési képességeinek helyreállítása, a természetes személyek az adósságcsapdából kimentése, a törlesztőrészletek visszafizetésének elősegítése, hogy azt követően tiszta lappal új életet kezdhessenek. 2015. szeptemberétől a nem fizető jelzáloghitelek, 2016. októberétől, pedig tovább bővült azoknak a köre, akik igénybe veheti ezt az intézményt.

Az eljárás elsődleges célja az adósságcsapdából való kilábalás, mindemellett közreműködik az állam gazdasági-, szociális-, jóléti egyensúlyának a megteremtésében. A természetes személyek adósságrendezése a magyar jogrendszerben egy olyan új intézmény, amelyre régóta szükség volt, de megkésve került csak megalkotásra és a hatékonysága az eddigi tapasztalatok alapján erősen megkérdőjelezhető. Erre tekintettel szükséges vizsgálni, hogy a jogintézmény be tudja-e tölteni társadalmi rendeltetését. Tanulmányomban ennek érdekében vizsgálom magának az intézménynek a jellemzőit, kitérek arra, hogy miként rendezhető a természetes személyek adóssága; a családok teljes ellehetetlenüléstől miként menthetők meg; mit jelent maga a természetes személyek adósságrendezése; miért tekinthető a bíróságon kívüli adósságrendezés előrelépésnek és mi ennek az eljárásnak a lényege.

2. Lépések az Are. előtt a természetes személyek adósságcsapdából való kimentése érdekében

Felmérések szerint a kétezres évek elejétől egészen a 2008-as válság bekövetkeztéig a banki hitel állományok növekedését láthattuk, ezt követően azonban számottevő csökkenésnek lehettünk tanúi. A csökkenés több oknak is betudható, egyrészt a válság hatására kevesebben folyamodtak hitelekhez, illetve az állam különböző adósság 'megszabadulási programjainak' a hatása is megfigyelhető.

Az eladósodott és a nem fizető adósok száma a hitelfelvételekkel párhuzamosan az utóbbi évtizedben egyre csak nőtt. A felvett hitelösszeg értéke sok esetben meghaladta a törlesztett ingatlan aktuális értékét is. Mind az euró, mind a svájci frank árfolyama jelentős növekedést mutatott.⁴ Az első nagyobb kiugrás 2008-2009-es évekre tehető, majd ezt követően a különböző állami be-

⁴ A deviza árfolyamok alakulása <https://goo.gl/qb2FAe> [letöltve: 2017. 10. 08.]

avatkozások és gazdasági események hatására az árfolyam ingadozás némiképp csökkent. Az eladósodott magánszemélyek adósságcsapdából való kimentése a mai napig megoldásokra vár.

A bajba jutott személyek segítésére többféle kilábalási eszközzel is próbálkozott a magyar állam. Ezek közül a legjelentősebbek: a végtörlesztés, 2011-ben a kormány a Bankszövetséggel való megállapodás keretében kidolgozott ötpontos Otthonvédelmi Akcióterve (ezen belül is a Nemzeti Eszközkezelő Zrt. létrehozása, az otthonvédelmi kamattámogatás, az árfolyamgát, a limitált árverés és a korlátozott devizaalapú lakáshitelezés)⁵ és a forintosítás. A legfontosabb intézkedéseket érdemes röviden áttekinteni.

Az első jelentős lépés a 2011-től igénybe vehető végtörlesztés volt. Ezt az otthonvédelmi intézkedések kiterjesztése kapcsán a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény módosításáról szóló 2011. évi CXXX. törvény foglalja össze. A törvény biztosította lehetőségeket, azok a hitelfelvevők vehették igénybe, akik a végtörlesztésre irányuló írásbeli igénybejelentésüket 2011. december 30. napjáig a pénzügyi intézmény részére benyújtották, és akik ezzel együtt vállalni tudták azt, hogy a végtörlesztés az ezt követő 60. napig megtörténik. Ez a program, azonban elsősorban azoknak jelentett megoldást, akiknek voltak megtakarításai és ugyan szűkös időn (két hónapon belül), de kedvezőbb árfolyamon a meglévő adósságaikat ez által rendezni tudták. A program által a lakossági devizahitel állomány 23,3%-kal csökkent, ami megközelítőleg 170 ezer lakossági hitelt törlesztését jelentette.⁶ A végtörlesztéssel szembeni legfontosabb kritika, hogy elsősorban azoknak az adósoknak segített, akik a „legjobb adósoknak” minősültek, a valódi segítségre és adósságmentő programra szorulókat háttérben maradtak.

Az otthonvédelmi kamattámogatás 2011. októberétől volt igénybe vehető, ha az adós hajlandó meglévő ingatlanát egy kisebbre cserélni, akkor ezáltal hitelét is csökkenti és öt évre kamattámogatást kap.⁷

Szintén az Otthonvédelmi Akcióterv keretén belül, 2011-ben felállította a kormány a Nemzeti Eszközkezelő Zrt.-t, amelynek célja ugyancsak a jelzálogkölcsön szerződéssel rendelkező hitelezők megmentése.⁸ A Nemzeti Eszközkezelő

⁵ BERLINGER Edina – WALTER György: Unortodox javaslat a deviza- és forintalapú jelzáloghitelek rendezésére. *Hitelintézeti Szemle*, 2013/6. 469–494.

⁶ PSZÁF: Gyorselemzés a végtörlesztésről, 2012. <https://www.mnb.hu/letoltes/gyorselemzes-vegtorlesztes-120312j.pdf> [letöltve: 2017. 10. 08.]

⁷ Kormányzati intézkedések a lakáshitelek érdekében <https://goo.gl/LH13bC> [letöltve: 2017. 10. 08.]

⁸ Ld. www.netzrt.hu [letöltve: 2017. 10. 08.]

Zrt. programján (a továbbiakban: NET) keresztül a rászoruló családok ingatlanát a magyar állam megvásárolja, majd határozatlan időre bérbe adja a családoknak, akiknek lehetőségük van 5 éven belül visszavásárolni azt. A Társaság 2017. május végéig összesen 30 425db ingatlant vásárolt meg és ezzel gyakorlatilag a jogszabály által biztosított keretet is kimerítette.⁹ Ez az adat viszonylag nagy számnak mondható, ugyanakkor számos család problémáját nem oldotta meg ez az intézmény és sok esetben, azok a családok, akik ingatlanukat eladták nem számoltak azzal a kockázattal, hogy azt el is veszíthetik, mert tulajdonjogát nem (vagy csak nehezen) lesznek képesek visszaszerezni. A NET program a bajba jutott hitelezők lakhatását csak bizonyos ideig és nem véglegesen oldotta meg.

A devizakölcsönök törlesztési árfolyamának rögzítéséről és a lakóingatlanok kényszerértékesítésének rendjéről szóló 2011. évi LXXV. törvény szabályozta az árfolyamgát feltételeit. A törvény értelmében az adott pénzügyi intézmény svájci frank esetén a 180 HUF/CHF, euró esetén a 250 HUF/EUR, japán jen esetén a 2,5 HUF/JPY árfolyamot alkalmazott a rögzített árfolyam alkalmazási időszaka alatt, ami öt év volt. Akik ezt a módszert választották, számolniuk kellett azzal, hogy az ún. gyűjtőszámlán hiteltartozás marad fenn az elszámolást követően.

Az árfolyamgát előnyei között beszélhetünk többek között arról, hogy a kamat árfolyamkülönbségtől az adós gyakorlatilag megszabadul, hiszen az állam¹⁰ fizeti a kamatszámán a tényleges és rögzített árfolyam közti különbséget, valamint ha a forint árfolyama a törvényben meghatározott felső határ fölé¹¹ emelkedik, a Magyar Állam naptári negyedévenként utólag a pénzügyi intézmény részére teljes mértékben megtéríti. A törvény később a 2013. évi LXVIII. törvénnyel módosításra került.

A limitált árverés célja tulajdonképpen az volt, hogy a lakásingatlan piacon ne legyen hirtelen nagy emelkedés, illetve az árverezések folyamatosan történjenek, a szociális és méltányossági körülményekre koncentrálva.¹² „A limitált árverés meghatározott ideig csak szűk feltételekkel engedi a lakások, családi házak árverését, egyrészt a bajba jutott lakáshitelek biztonsága érdekében, másrészt, hogy ne kerüljön egy időben nagyszámú lakás a piacra.”¹³

⁹ HABITAT FOR HUMANITY MAGYARORSZÁG: Éves jelentés a lakhatási szegénységről 2016. 15–25. http://habitat.hu/ext-files/hfhh_lakhatasi_jelentes_2016_web_2.pdf [letöltve: 2017. 10. 08.]

¹⁰ Ez pedig közvetve azt jelenti, hogy gyakorlatilag az összes adófizető fizeti, tekintet nélkül arra, hogy van-e vagy volt-e devizahitele.

¹¹ Minden az árfolyamgátról – amíg még „élt” <https://goo.gl/4z0C00> [letöltve: 2017. 10. 08.]

¹² BERLINGER–WALTER (2013) i. m. 476.

¹³ Módszertani megjegyzések <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/lakashitel/lakashitel1212m.pdf> [letöltve: 2017. 10. 08.]

Az utóbbi évek talán egyik legnagyobb mérföldkövének mondhatjuk a forintosításról¹⁴ szóló törvényt. Ennek értelmében de jure 2015. február 1-től rögzített árfolyamon kell törleszteni a deviza vagy devizaalapú fogyasztói jelzálogkölcsön és ingatlanlízing szerződéseket. A törvényt számos kritika érte, miszerint az adósok csak bizonyos feltételek megléte esetén mellőzheték fennálló törlesztő részleteik forintosítását. Ugyanakkor mindenképpen előnyként könyvelhető el, hogy az érintettek árfolyam ingadozásból fakadó kiszámíthatatlan havi törlesztő részletektől mentesülnek és az árfolyamváltozás kockázata nem érinti őket.

Kérdéses azonban, hogy mindezek kiegészítik vagy pedig inkább késleltették a természetes személyek adósságrendezésre vonatkozó eljárásának megalkotását.

3. Egy új jogintézmény a hazai jogrendszerben

A magáncsőd intézmény bevezetésének fontosságára, és mint az adósságkezelés egyik lehetséges megoldására az Alapvető Jogok Biztosa már egy 2008-as jelentésében¹⁵ utalt, kiemelve a mielőbbi bevezetés jelentőségét és az esetleges visszaélések elkerülését. Ugyanakkor egy magyar hírportál szerint¹⁶ már 2001-ben elkészült egy törvénytervezet, majd 2004-ben Göncz Kinga a szociális tárca államtitkára kezdeményezte a jogintézmény bevezetését, de ezek közül végül egyik sem valósult meg.

2010. október 4-én Szekeres Imre országgyűlési képviselő a T/1273. számú törvényjavaslatot nyújtotta be – hazánkban elsőként – a természetes személyek adósság rendezési eljárásáról.¹⁷ A törvényjavaslat ugyan nem került elfogadásra, mégis voltak olyan pontjai, amik a 2015-ös törvényben is visszaköszönnek.

2009-ben egy előterjesztés is született¹⁸ a természetes személyek adósságrendezéséről. Annak ellenére, hogy 2009-ben az adósságrendezés ezen módjára mutatkozott volna igény, valószínűleg nem váltotta volna be a hozzá fűzött reményeket.

¹⁴ 2014. évi LXXVII. törvény.

¹⁵ OBH 4938/2008. sz. jelentés.

¹⁶ Magáncsödbe menekülhetnek a hitelekkel küzdő családok <https://goo.gl/aObkjT> [letöltve: 2017. 10. 08.]

¹⁷ Bódis Richárd: A magáncsőd intézménye és a természetes személyek adósságrendezési eljárása hazánkban. In: Ádám Antal (szerk.): *PhD Tanulmányok – II. kötet*. Pécs, 2012. 94.

¹⁸ Ld. Előterjesztés a természetes személyek adósságrendezési eljárásnak bevezetésére vonatkozó szabályozási koncepció társadalmi vitájához.

A magáncsőd, avagy ahogy Fazekas Judit és Mátyás Imre nevezi, a fogyasztói csőd az az állapot, amikor a természetes személy fizetéseképtelenné válik. A gazdálkodó szervezetek fizetéseképtelenségéhez hasonlóan, a magánszemélyek esetében is a fizetéseképtelen állapot az, amikor az adós fizetési kötelezettségeinek határidőre nem tud eleget tenni. Korábban a hitelezők rendelkezésére csupán egyetlen egy megoldás állt annak érdekében, hogy követeléseiket behajtsák, ez pedig a végrehajtási eljárás volt. Ugyanakkor számos esetben ez nem vezetett megfelelő eredményhez, hiszen adott esetben az adósnak nincs megfelelő fedezete a tartozás teljesítésére.¹⁹

Ha a magáncsőd fogalmát szeretnénk meghatározni, akkor Bódis Richárd definíciójával érthetünk a leginkább egyet. E szerint:

- „A magáncsőd olyan fizetéseképtelenségi eljárás,
- amelynek lefolytatására a természetes személy adós fizetéseképtelensége vagy fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzete esetén kerül sor,
 - amelyben az adós fizetési haladékot kap,
 - amely alatt az adós megkísérli hitelezőivel tartozásának rendezésére egyezség megkötését,
 - és az eljárás a tényleges reorganizáció lehetőségét magában hordozza.”²⁰

A fogyasztóvédelem ezen formáját olyan magánszemélyek vehetik igénybe, akik rendszeres jövedelemmel rendelkeznek, és vállalják azt, hogy egy kirendelt felügyelő a vagyongazdálkodásukat, adósságtörlesztésüket ellenőrzi. Az eljárás alapja egy adósságrendezési terv, amelyet az adós nyújt be és a bíróság hagy jóvá bizonyos feltételek fennállása esetén, és amely a jóhiszeműség elvén nyugszik.²¹

¹⁹ FAZEKAS Judit – MÁTYÁS Imre: A fogyasztói csőd intézménye és szabályozása az Európai Unióban és Magyarországon. In: MISKOLCZI BODNÁR Péter – PRUGBERGER Tamás (szerk.): *Bérgarancia és csőd- felszámolási eljárás reformja – Tanulmánykötet*. Miskolc, Novotni, 2005. 81.

²⁰ BÓDIS i. m. 84.

²¹ MISKOLCZI BODNÁR Péter – Török Gábor: *A magyar csődjog alapjai*. Budapest, HVG-Orac, 2002. 33–34.

3.1. Az időbeli hatály kérdése

A természetes személyek adósságrendezéséről szóló 2015. évi CV. törvényt a KDNP frakció képviselői nyújtották be 2015. május 20-án az Országgyűlésnek. Ezt követően az Országgyűlés ugyanezen év június 30-án elfogadta, majd július 8-án a került sor a kihirdetésre.²²

A törvény bevezetésének ütemterve két fő szakaszban történt. Első körben 2015. szeptember 1-től „azok kezdeményezhetnének csődvédelmet, akikkel szemben a lakhatásukra szolgáló lakóingatlanukra vonatkozóan a banki elszámoltatást követően már folytatódhat a végrehajtási eljárás vagy végrehajtáson kívüli kényszerértékesítés, vagy ha ilyen eljárás még nem is indult, a lakóingatlanára vonatkozó jelzáloghitel-szerződést a pénzügyi intézmény már felmondta, vagy lejárttá tette. Úgyszintén csődvédelmet kezdeményezhet az az adós, annak kezese, vagy zálogkötelezettje, aki ellen olyan végrehajtási eljárás van folyamatban, amelyben a lakhatását szolgáló lakóingatlanát a bírósági végrehajtási törvény értelmében értékesítésre jelölhetik ki.”²³

Később az Országgyűlés 2016. évi XVI. törvénnyel módosította a természetes személyek adósságrendezéséről szóló 2015. évi CV. törvényt, ami 2016. április 12-én lépett hatályba. E szerint az első ütemben történő adósságrendezési eljárások eredeti határidejét 2016. szeptember 30-áig meghosszabbította. A törvénymódosítás által azoknak az eladósodott családoknak adott még egy esélyt, akik ugyan jogosultak lettek volna az igénybevitelre, de azt elhalasztották.²⁴ 2016. október 1-től, pedig a bármely természetes személy igénybe veheti az adósságrendezési eljárást.²⁵ „Már abban az esetben is kezdeményezhető, ha késedelemre vagy nem teljesítésre hivatkozva a hitelezők egyike sem mondta még fel, illetve egyike sem tette még lejárttá a hitelszerződést.”²⁶

²² Rövid összefoglaló a természetes személyek adósságrendezéséről szóló törvényi szabályozásáról, 2015. <https://goo.gl/xzglk8> [letöltve: 2017. 10. 08.]

²³ Összefoglaló a természetes személyek adósságrendezéséről szóló törvényi szabályozásáról <http://www.csodvedelem.gov.hu/informaciok/1> [letöltve: 2017. 10. 08.]

²⁴ 2016. szeptember 30. napjáig meghosszabbításra került az adósságrendezési eljárás kezdeményezésének határideje <http://www.csodvedelem.gov.hu/hirek/38> [letöltve: 2017. 10. 08.]

²⁵ Összefoglaló a természetes személyek adósságrendezéséről szóló törvényi szabályozásáról <http://www.csodvedelem.gov.hu/informaciok/1> [letöltve: 2017. 10. 08.]

²⁶ Természetes személyek adósságrendezési eljárása <https://goo.gl/FrZAbt> [letöltve: 2017. 10. 08.]

3.2. A törvény célja

A törvény elsődleges célja az eladósodott magánszemélyek megszabadítása a fennálló adósságuktól, az adósságspirálból való kimentés, illetve ennek megelőzése. Közvetett célja, pedig a hazai gazdasági stabilitás megalapozása.

A törvény szükségességét egészen az Alaptörvényig is visszavezethetjük. Az Alaptörvény L) cikk (1) bekezdése kimondja, hogy „Magyarország védi [...] a családot, mint a nemzet fennmaradásának alapját”. A családok védelméről szóló 2011. évi CCXI. sarkalatos törvény preambuluma szerint, pedig „A család Magyarország legfontosabb nemzeti erőforrása.” A családok védelmének mögöttes célját mi sem mutatja pontosabban, minthogy a magáncsőd másik elnevezése a családi csődvédelem. A családok otthonainak megvédése, megfelelő lakhatási körülmények biztosítása, az adósok rehabilitálása elengedhetetlen feltétele a törvénynek.

Az adósságrendezés célját törvénybe foglaltan rögtön az Are. 1. §-ban megtaláljuk, eszerint a fő feladat a fizetési nehézségekkel küzdő természetes személyek adósságcsapdából való kilábalásának elősegítése meglévő vagyonuk és jövedelmük felhasználásával. Az Are. mindenekelőtt támogatja az adós, az adóstárs és a hitelezők közötti együttműködést, illetve a hitelezők méltányos érdekeinek szem előtt tartását. A családi csődvédelem az adós törlesztési képességeit elősegíti, amellet, hogy az adós, adóstárs, a közös háztartásban élő aktív korú közeli hozzátartozók lakhatását és létfenntartását biztosítja, végül pedig az adósságok megfizetése alóli végleges mentesítést segíti elő.

Mint minden jogintézménynek természetesen ennek is vannak előnyei és hátrányai. Elsődleges előnyök között tarthatjuk számon, hogy az adós megélhetése biztosított lesz és a teljes ellehetetlenüléstől mentesül, hitelezői oldalt nézve, pedig az adósok részéről történő fegyelmesebb és folyamatos hiteltörlesztés figyelhető meg. Negatívum, hogy a követelések egy része a hitelezői perspektívában végleg elveszhet, továbbá esetleges visszaélésektől, erkölcsi kockázattól is tartani lehet.²⁷

A legtöbb európai ország már több éve ismer és alkalmaz hasonló jogintézményt.²⁸ A törvény kidolgozásában külföldi minták is alapul szolgálhattak emellett a hazai sajátosságokra való reagálás is szerepet játszott. A magyar családi csődvédelmi rendszer ismeri a bíróságon kívüli és a bírósági adósság-

²⁷ Magáncsőd 2. <http://www.origo.hu/itthon/20090312-nepszabadsag-jovore-johet-a-magancsod-intezmenye.html> [letöltve: 2017. 10. 08.]

²⁸ Magáncsőd: nemzetközi gyakorlat és magyar sajátosságok <https://magancsodvedelem.hu/hirek/magancsod-nemzetkozi-gyakorlat-es-magyar-sajatossagok/> [letöltve 2017. 10. 08.]

rendezési eljárást is, előnye és hátránya mindkét módszernek van. A fő kérdés azonban minden új jogintézménynél, hogy az képes-e időben, megfelelő megoldást nyújtani a feltárt társadalmi problémára, oly módon, hogy ennek során figyelemmel van arra, hogy a biztosított előnyök és a védelem a lehetőségekhez képest nehézségek nélkül igénybe vehető legyen.

Az intézmény igénybeviteléhez egy formanyomtatvány kitöltése szükséges, ami az Igazságügyi Hivatalnál is beszerezhető és a pénzügyi honlapjáról is letölthető. Az érdeklődés ugyanakkor a kezdeti lelkesedés ellenére csökkent²⁹ és a formanyomtatványt is rengeteg kritika érte, miszerint nehezen érthető és feleslegesen hosszú.

3.3. Igénybevétel feltételei

Az adósságrendezés kezdeményezésének feltételeit a törvény taxatív felsorolja, melyeket az alábbiakban pontonként röviden ismertetek:

- legalább 2 millió, de maximum 60 millió forint közötti tartozás,
- a tartozások ugyan meghaladhatják az adós adósságrendezésbe vonható vagyonát, de nem haladhatják meg az adós, adóstárs bel-földön található vagy hozzáférhető vagyonának 200%-át,
- a tartozások minimum 80%-át az adós, adóstárs elismeri és azok nem vitatottak,
- tartozások között legalább egy olyan van, amely már legalább 90 napja lejárt esedékességű, és ezen tartozás mértéke kamatokkal, járulékokkal növelten meghaladja az 500 000 forintot,
- a meglévő tartozások közül a hátrasorolt követelések száma nem haladja meg az ötöt,
- van legalább egy olyan tartozás, amely fogyasztói hitelviszonyból eredő tartozás vagy olyan hitelviszonyból eredő tartozás, amely az adós, adóstárs egyéni vállalkozásának finanszírozásával függ össze,
- a tartozás nem vállalkozással kapcsolatos polgári jogi vagy büntető jogi felelősségre vonás megállapítása következtében keletkezett.³⁰

²⁹ Egyre többen fedezik fel a magáncsődöt <http://www.csodvedelem.gov.hu/hirek/40> [letöltve: 2017. 10. 08.]

³⁰ Arc. 7. §

A törvény minimum és maximum összeget állapít meg a meglévő tartozások tekintetében. Számos kritika érte ezeket az értékeket, hogy azok mennyire reálisak a magyar eladósodásra nézve.

A Habitat for Humanity szerint a minimum 2 millió forint tartozás aránylag magasnak mondható összeg, ami számos adóst kiszorít a magáncsőd intézményének lehetőségéből.³¹ Ugyanakkor mindenképp mellette szóló érv, hogy 2 millió forint tartozási értékhatár egy olyan összeg, ami alatt esetlegesen más eszközökkel is menthető lenne az adós a tartozásokból. Ugyanígy 60 millió forint feletti összeg esetén más eszközökkel kell a problémát megoldani. Ennél magasabb összeg esetén a későbbiekben történő tartozás elengedése szempontjából vethet fel aggályokat, kevésbé racionális megoldás lenne.

Az adósnak lényegében egy bizonyos fokú anyagi biztonsággal, megfelelő jövedelemmel és vagyonnal kell rendelkeznie, ami a későbbiekben a csődtervben foglaltak szerint a tartozás kielégítésére alkalmas lesz.

A törvény célja az adós és a hitelezők közötti egyensúly megteremtése. Ezt figyelembe véve az, akinek fennálló tartozása kétszerese a vagyonának, a csőd-eljárás igénybevétele a hitelezőkkel szemben lenne méltánytalan.³² Az adósságrendezési eljárás további célja az adós és a hitelező közötti együttműködés megteremtése. Ennek elengedhetetlen feltétele, hogy az adós a meglévő tartozásait elismerje és törekedjen a mielőbbi visszafizetésre, hitelezővel való együttműködésre.

A törvény meglehetősen szigorúan szabályozza azoknak a körét, akik a csődvédelmi eljárást nem vehetik igénybe. Az Are. 8. § szerint nem kezdeményezhet adósságrendezési eljárást, többek között az, akinek adósságrendezés kezdeményezését megelőző 10 éven belül a bíróság a kérelmet elutasította; aki ellen jelenleg folyamatban van egy belföldi vagy külföldi adósságrendezési eljárás; akivel már volt korábban olyan bíróságon kívül kötött adósságrendezési megállapodás vagy befejezetté nyilvánított bírósági adósságrendezési eljárás, amelyre tíz éven belül került sor; akinek van fennálló pénzbüntetése, büntügyi költség tartozása vagy akinek büntügyi zárlatot rendeltek el a vagyonára, vagy vagyonelkobzást rendeltek el vele szemben; akinek lakóingatlana NET részére megvásárlásra felajánlásra került.

³¹ HABITAT FOR HUMANITY MAGYARORSZÁG: *Habitat for Humanity Magyarország észrevételei a természetes személyek adósságrendezéséről szóló (T. 4890. sz.) törvényjavaslathoz*. 2015. 1. http://www.habitat.hu/files/Habitat_for_Humanity_Mo_adossagrendezes_javaslatok_20150624_2.pdf [letöltve: 2017. 10. 08.]

³² 2015. évi CV. törvény indoklással.

Török Gábor elsősorban nyugat-európai országok összehasonlító elemzése során arra a megállapításra jutott, hogy bizonyos negatív feltételek megléte ellenére, ha a csódhitelező a mentesítési kérelem elutasítását nem kéri, akkor azt a bíróság megadja. Ilyen negatív feltétel lehet például az, ha az adós csőd-bűncselekményt követett el vagy annak érdekében, hogy hitelt kapjon hamis vagy hiányos adatokat adott meg gazdasági helyzetéről. További negatívum, ha a csődnyitási kérelem benyújtását megelőzően már mentesítésben részesült vagy valamilyen ok miatt ezt megtagadták tőle. Ugyancsak elutasító eredményt kap az az adós, aki tartozásainak kielégítését azzal hátráltatta, hogy további kötelezettségeket vállalt, vagyonát elherdálta vagy tájékoztatási és együttműködési kötelezettségét megszegte vagy a megkövetelt kimutatásokban helytelen, hiányos adatokat szolgáltatott.³³

Ezek a feltételek első olvasatra ugyan meglehetősen szélsőségesnek mondhatók. Felmerülhet a kérdés, hogy miért engedheti meg a jogalkotó egy olyan személynek az adósságtól való mentesülést, és az eljárás feltételeinek betartását miért remélhetjük egy olyan személytől, akinek korábbi magatartása ellentétes azzal, amit a csődvédelmi eljárás megkíván.

Azonban nem szabad megfélekezünk arról, hogy lényegében az egész eljárás és az egész adósságrendezési mechanizmus a jóhiszeműségre, a méltányosságra és a bizalomra épül. Az eljárás alapvetően is egy olyan személyi körre összpontosít, akik korábban nem fizették a hiteleiket, tartozásaikat. Azzal a lépéssel viszont, hogy hajlandóak alávetni magukat a csődvédelem feltételeinek, céljuk az, hogy az adósságaiktól megszabaduljanak és egy új életet kezdhessenek. Utóbbinak feltétele az adós együttműködése, amit azzal, hogy a törvény szabta feltételeknek eleget tesz, a csődgondnoknak aláveti magát, jövedelme, vagyona feletti rendelkezést átadja, eleget tesz.

A jóhiszeműséget és a bizalmat tehát a hitelezői oldalról is megkövetelhetjük és az adós vagyoni helyzetének jövőbeni helyrehozására és talpra állítására összpontosítva kell a kérelmet elbírálni.

4. Adósságrendezési eljárás menete

Az Are. kétféle adósságrendezési eljárást ismer, mégpedig a bíróságon kívüli és a bírósági adósságrendezési eljárást. Főszabály szerint az adósnak elsőként a bíróságon kívüli adósságrendezést kell megkísérelnie. Ez azonban csak abban

³³ MISKOLCZI BODNÁR–Török i. m. 36.

az esetben igaz, ha az adós, az adóstárs vagy a zálogkötelezett lakóingatlanán Magyarországon bejegyzett pénzügyi intézmény jelzáloggal rendelkezik vagy ha az adós, adóstárs vagy közeli hozzátartozójuk lakhatását biztosító ingatlanra pénzügyi lízingszerződést kötött.³⁴

4.1. Bíróságon kívüli adósságrendezés

A Családi Csődvédelmi Szolgálat honlapja szerinti állásfoglalással egyetérthetünk, miszerint az adós ezáltal egy gyorsabb, fizetési könnyítéseket magába foglaló megoldásban vehet részt.³⁵

A főhitelezőnek³⁶ az egész kezdeményezésben kiemelkedő szerepe van, mivel a bíróságon kívüli adósságrendezés a főhitelező irányításával indul meg. Ő az, aki az adós és a hitelező közötti együttműködést lebonyolítja, ellátja a polgári jogi megállapodással kapcsolatos feladatokat, amit végül megküld a Családi Csődvédelmi Szolgálatnak nyilvántartásba vétel végett.³⁷ A törvény az eredetihez képest később annyiban módosult, hogy az adós a bíróságon kívüli adósságrendezési eljárást nemcsak kizárólag a főhitelezőnél, hanem a főhitelezőnél is kezdeményezheti.

Összegezve tehát az adós a főhitelezőnél, a lakóhelye szerinti illetékes fővárosi és megyei kormányhivatal Családi Csődvédelmi Szolgálatánál nyújthatja be kérelmét.³⁸

Az eljárás megindításával kapcsolatban az adósnak, illetve adóstársnak különböző kötelezettségei vannak, mindamelllett, hogy az eljárás kezdeményezése kizárólag az adóstól, adóstártól származhat. Utóbbi esetben csak közösen kez-

³⁴ Are. 3. §

³⁵ Összefoglaló a természetes személyek adósságrendezéséről szóló törvényi szabályozásáról <http://www.csodvedelem.gov.hu/informaciok/1> [letöltve: 2017. 10. 08.]

³⁶ „a) a Magyarországon székhellyel vagy fiókteleppel bejegyzett, a hitelintézetekre és a befektetési vállalkozásokra vonatkozó prudenciális követelményekről és a 648/2012/EU rendelet módosításáról szóló 2013. június 26-i 575/2013/EU rendelet hatálya alá tartozó mindazon hitelintézet vagy az olyan pénzügyi vállalkozás hitelező, akinek zálogjoga az adós (adóstárs), az adós vagy adóstárs közeli hozzátartozója lakhatását biztosító ingatlanon vagy a zálogkötelezett ingatlanán az említett pénzügyi intézmények közül az első helyen - több ingatlan, azaz több elsőhelyi zálogjogosult esetén az, akinek zálogjoga korábbi időpontban került bejegyzésre - áll fenn, vagy
b) az adós (adóstárs) vagy közeli hozzátartozói lakhatását biztosító ingatlanra kötött pénzügyi lízingszerződés jogosultja.” (Are. 5. §)

³⁷ Are. 3. §

³⁸ Bíróságon kívül is létrejöhet adósságrendezési megállapodás <http://www.csodvedelem.gov.hu/hirek/41> [letöltve: 2017. 10. 08.]

deményezhetnek eljárást és jognyilatkozataikat közösen tehetik meg, valamint meghatalmazást adhatnak ezek intézésére.

A bíróságon kívüli eljárás kezdeményezésekor az adós és adóstárs kötelezettséget vállal³⁹ többek között arra, hogy vagyonát az adósságrendezésbe bevonják, a hitelezőkkel és a Családi Csődvédelmi Szolgálattal illetve a családi vagyon felügyelővel együttműködik, valamint tűri a családi vagyonfelügyelő vagyona feletti rendelkezését.

A bíróságon kívüli adósságrendezési eljárás célja mindenképpen az, hogy a bíróságok munkáját megkönnyítse. Azzal, hogy a jogalkotó az adós felé az eljárás megindításával kapcsolatban kötelezettségeket ír elő, egyfajta előzetes figyelmeztetés a későbbiekben történő fokozatos együttműködésre mind a hitelintézettel, mind a Családi Csődvédelmi Szolgálattal és családi vagyonfelügyelővel.

A főhitelező primátus szerepe rögtön a kezdeményezéskor megmutatkozik. Az adósnak a főhitelező irányában írásban nyilatkoznia kell arról, hogy meglévő jelzáloggal terhelt ingatlanának jövőbeni sorsát miként szeretné rendezni. Ennek megfelelően több lehetőséggel is rendelkezik. Egyrészt lakóingatlana tulajdonát megtarthatja a hitelszerződés kedvezőbbben módosított feltételeivel, avagy ha pénzügyi lízingszerződése van, előzetes fizetőképességre vonatkozó vizsgálatok után kívánja-e annak módosítását. Lehetősége van arra is, hogy a lakóingatlana elidegenítésre kerüljön és helyette egy kisebb értékű, a méltányolható lakásigényt meg nem haladó jellemzőkkel bíró lakóingatlant vásárolhat.⁴⁰

Ezt a pontot rengeteg pozitív és negatív kritika érte. A magáncsőd lényege mindenképpen az adósságrendezésben és a családok megmentésében áll. Azzal, hogy az adós (és családja) meglévő ingatlanukat feláldozza, a törlesztés javára szolgál, ugyanakkor ezzel gyakorlatilag a mentőcsomag keretében meglévő ingatlanukat elveszítik.

A méltányolható lakásigény feltételeit a Kormány a természetes személyek adósságrendezési eljárásában a méltányolható lakásigény, továbbá lakásbérleti vagy lakáshasználati díj meghatározásáról szóló 241/2015. (IX. 8.) Korm. rendeletben szabályozza. Annak, akinek otthona a méltányolható lakás jellemzőin kívül esik, annak számolnia kell azzal, hogy esetlegesen egy másik lakásra kell cserélnie a meglévőt. Előfordulhat az is, hogy az adós ugyan hozzájárul meglévő jelzáloggal terhelt lakóingatlana eladásához, de nem kíván ehelyett másikat vásárolni vagy lízingbe adni. Ez a megoldás gyakorlatban úgy képzelhető el,

³⁹ Are. 19. §

⁴⁰ Are. 19. §.

hogy az adósnak adott esetben van egy másik lakóháza vagy rokonokhoz költözik. Ugyanakkor az ingatlan eladásával semmiképpen nem lehet cél az, hogy az adós otthontalanná, nincstelenné váljon, hiszen ez az egész törvény céljával ellentétes lenne.

Végezetül, pedig megoldást jelenthet az is, ha jelzáloggal terhelt lakóingatlana ugyan eladásra került, de helyette egy kisebb értékű, a méltányolható lakásigényt meg nem haladó jellemzőkkel bíró lakóingatlanra vonatkozóan pénzügyi lízingszerződést köt amellett, hogy beleegyezik abba, hogy a fizetési képességeit megvizsgálják a módosított lízingdíj fizetésére vonatkozóan.

Az adós adósságrendezési eljárás ezen szakaszában elsősorban adminisztratív feladatokat köteles teljesíteni. A törvény egy átlagosnak mondható dokumentumok átvizsgálására nyitva álló időt szab meg. Amennyiben az adott pénzügyi intézmény főhitelezőnek minősül szintén 8 napon belül az adóst tájékoztatnia kell arról, hogy köteles-e a feladatok ellátására, illetve ha nem köteles, akkor vállalja-e.⁴¹

A törvény 30.000 forint postai és távközlési költség megfizetésére kötelezi az adóst a főhitelező irányába. A törvény egyik hiányossága, hogy ezen összeg megfizetése tekintetében csak időbeli haladékot ad, részletekben való teljesítésről nem szól.⁴²

A gyakorlatban az eljárás akkor indul meg, ha legkésőbb az első törlesztő részlet fizetésének határidejével egyidejűleg a 30.000 forintos költségátalányt és az első törlesztő részletet megfizeti az adós. Ezt a törlesztő részletet az egyezségmegkötéséig kell fizetni, mértéke pedig a zálogjoggal biztosított nyilvántartott követelés 7,8%-ának egytizenketted része, de legfeljebb a zálogjoggal terhelt ingatlan forgalmi értéke 7,8%-ának egytizenketted része, amelyet a főhitelező a zálogjoggal biztosított követelésére, illetve a lízingdíjra számol el.⁴³

Amennyiben tehát az anyagiakat nézzük akkor például a következő törlesztő részlettel kell számolnunk. Azaz, ha például az ingatlan értéke 10 millió forint, annak 7,8%-a 780.000 forint, aminek az egytizenketted része 65.000 forint. Tehát az első alkalomkor 95.000 forintot kellene fizetnie az adósnak, majd ezt követően 65.000 forintot egészen az egyezség megkötéséig.

Azonban egy 15 milliós ingatlan esetében ez az összeg 127.500, illetve 97.500 forint; 30 milliós ingatlan esetében 225.000 forint, illetve 195.000; 60 milliós ingatlan esetében, pedig 420.000 forint, illetve 390.000 forint.

⁴¹ Are. 20. §.

⁴² Are. 21. §.

⁴³ Are. 21. §.

Ezen törlesztő részlet megfizetésének összege, tehát teljes mértékben csak a meglévő zálogjoggal biztosított nyilvántartott követelést veszi alapul, az adós, illetve családja anyagi helyzetét, fizetési képességét nem. Helyesebb megoldás lenne egy alacsonyabb százalékos arányt megállapítani, vagy egyéb tényezőket is figyelembe venni a törlesztő részlet összegének megállapításánál.

Az Are. természetesen megállapít egy határidőt, ami alatt az egyezségnek meg kell születnie, eltérő esetben a kérvény a bíróság elé kerül. Ez a határidő, pedig maximum a Családi Csődvédelmi Szolgálat által kiállított igazolások és környezettanulmányról felvett jegyzőkönyv főhitelezőnek postai úton, illetve elektronikus úton történő kézhezvételétől számított 90 nap, amennyiben a hitelezők között a főhitelezőn és kapcsolt vállalkozásain kívül más hitelezők vannak, akkor 120 nap.⁴⁴

Pozitívként értékelendő ugyanakkor, hogy a törvény 2016. január 1.-je óta lehetővé teszi, hogy a főhitelező az adósságrendezés kezdeményezéséről elektronikus úton értesítse a Családi Csődvédelmi Szolgálatot.⁴⁵ Ezt követően a Szolgálat az eljárás kezdeményezésének és létrejöttének tényét haladéktalanul bejegyezi az Are. nyilvántartásba.

4.2. Bírósági adósságrendezési eljárás

A családi csődvédelem bevezetése előtt készített felmérések arra a következtetésre jutottak, hogy a nemteljesítő hiteladósok közel 11%-án segítene ez az intézmény, ami körülbelül 15 ezer adós számára biztosítana kiutat az adósságcsapdából.⁴⁶ A jelenlegi mutatók, azonban, ettől az előrejelzéstől lényegesen eltérnek. Összesítve, azonban a bíróságon kívüli eljárás javára pozitív statisztikát állapíthatunk meg. A felmérések szerint „a megindult adósságrendezési eljárásból 137 lépett bírósági szakaszba, ami azt jelzi, hogy az eljárásban részt vevő adósok többsége az első, bíróságon kívüli szakaszban megegyezik a hitelezővel a törlesztésről.”⁴⁷

⁴⁴ Are. 31. §.

⁴⁵ Are. 21. §.

⁴⁶ DANCsik Bálint – FÁBIÁN Gergely – FELLNER Zita – HORVÁTH Gábor – LANG Péter – NAGY Gábor – OLÁH Zsolt – WINKLER Sándor: A nemteljesítő lakossági jelzáloghitel-portfólió átfogó elemzése mikroszintű adatok segítségével. *MNB-tanulmányok különszám*, 2015. 61. <https://www.mnb.hu/letoltes/mnb-tanulmanyok-kulonszam-a-nemteljesito-lakossagi-jelzaloghitel-portfolio-atfogo-elemzése.pdf> [letöltve: 2017. 10. 08.]

⁴⁷ HABITAT FOR HUMANITY MAGYARORSZÁG: Éves jelentés a lakhatási szegénységről 2016. 35. http://habitat.hu/ext-files/hfh_h_lakhatasi_jelentes_2016_web_2.pdf [letöltve: 2017. 10. 08.]

Mindenekelőtt fontos leszögezni, hogy a bírósági adósságrendezési eljárás polgári nem peres eljárásnak minősül, illetékessége, pedig az adós lakóhelye szerinti törvényszék székhelyén működő járásbíróság, illetve a Fővárosi Törvényszék székhelyén a Pesti Központi Kerületi Bíróság. Ezen eljárás jóval szigorúbb szabályok szerint működik, mint a bíróságon kívüli eljárás. Az eljárás során a bíróság előtt szóbeli meghallgatás nem lehetséges, a bizonyítás okiratokkal történik.⁴⁸

Az eljárás célja – természetesen – megegyezik a bíróságon kívüli adósságrendezéssel, azonban a feltételek és a lehetőségek különböznek. A bírósági adósságrendezés során a családi vagyonfelügyelő közreműködésével az egyezség megkötésére irányul.⁴⁹ A bíróság, pedig végzésben határoz az egyezség létrejöttéről.⁵⁰ Az eljárásban részt vesz az adós, az adóstárs, az egyéb kötelezettek (zálogkötelezett, kezes), a hitelezők, a családi vagyonfelügyelő és a bíróság.⁵¹ A családi vagyonfelügyelő szerepe felerősödik, hiszen egyezségkötésre hívja fel a hitelezőket,⁵² az adóst, pedig beszámoltatja az egyezség végrehajtásáról. A törvény értelmében az egyezségnek rendelkeznie kell különösen a fizetési engedményekről, a fizetési átutemezésről a tartozásállomány devizáról forintra történő esetleges átváltásról, illetve ennek az árfolyamáról, az árfolyamkockázat viseléséről, a már folyamatban lévő végrehajtási eljárások, illetve zálogtárgy-értékesítési eljárások során beszedett összegek adósságrendezésre fordításának módjáról azokról a feltételekről, amelyeket az adós vállal a bírósági adósságrendezéssel összefüggésben a fizetőképesség helyreállítása érdekében.⁵³

Összességében bíróság előtti eljárásra, akkor kerülhet sor „amennyiben bármilyen ok miatt nem sikerül a főhitelezői eljárásban az egyezséget megkötni, illetve az adós magatartása miatt nem lehet megkezdeni az érdemi egyezségkötési folyamatot, vagy menet közben merülnek fel a jogosultságot kizáró körülmények, az eljárást csak a bíróság zárhatja le, ezért minden esetben a bírósághoz kell továbbítani az ügyet.”⁵⁴

A bírósági eljárás végül akkor éri el a célját, ha az adós a kötelezettségek alól mentesül. A záró elszámolásban a családi vagyonfelügyelő megállapítja,

⁴⁸ Are. 36. §.

⁴⁹ Are. 47. §.

⁵⁰ Are. 58. §.

⁵¹ Are. 36. §.

⁵² Are. 47. §.

⁵³ Are. 55. §.

⁵⁴ JUHÁSZ László: A bíróságok szerepe a magáncsöd-eljárásban I. *Céghírnök*, 2016/6. 7–9. <https://goo.gl/cAZ6lQ> [letöltve: 2017. 10. 08.]

hogy az adós a kötelezettségeit teljesítette és az egyezségben foglaltak szerint járt el. Végül, pedig a mentesítést, a bíróság határozattal mondja ki, aminek értelmében a fennmaradó adósságoktól az adós mentesül.⁵⁵

5. Összefoglaló

A természetes személyek adósságrendezéséről szóló törvény meglehetősen hosszú időt váratott magára, hiszen a magánszemélyeknek csupán 2015 őszétől van lehetőségük a törvény adta kereteken belül adósságaikat rendezni és ezzel egy új életet kezdeni. Azáltal, hogy a törvény lehetőséget teremtett a bíróságon kívüli adósságrendezésre, egy olyan mérföldkövet lépett át, ami már régóta váratott magára.

A törvényt, pozitívumai mellett, azonban számos kritika is érte. Összességében elmondható, hogy egy megkésett intézkedésről van szó, ami nem váltotta be a hozzá fűzött reményeket. A legtöbben az eljárás és az igénybevétel bonyolultságára hivatkoztak, miszerint az rengeteg űrlap kitöltésével és dokumentáció beszerzésével kezdeményezhető.

A családi csődvédelmet 2015-től mindössze 900-an vették igénybe, ami töredéke az igénybevételre jogosultaknak.⁵⁶ A megoldásra váró adósságok száma és a segítségre váró családok száma ma is több ezres nagyságú. A törvény bevezetésével egyfajta megoldást kínál a bajbajutott eladósodottaknak az állam. Azonban számos esetben a törvény adta lehetőségek nem jutnak el az érintettekig.

A jogintézmény érintettekkel való megismertetése, a könnyített ügyintézés, a feltételek tisztázottsága továbbra is várat magára. A jövőben a törvény részletekbe menő pontosítása és a magyar adóssághelyzetre való precízebb reagálás lenne a fő cél. Az igénybevételhez szükséges minimum 2 milliós tartozás aránylag magasnak mondható, így sok adós kiesik az intézmény adta lehetőségekből. Indokolt továbbá a családi vagyonfelügyelő feladatainak pontosabb meghatározása és a bíróságon kívüli eljárás során való szerepvállalásának a fokozása.

A leginkább sürgető feladat, pedig az, hogy a családi csődvédelem lehetőségét az emberek megismerhessék. Ennek oka nem csupán a jogintézmény bonyolultsága vagy hiányossága, hanem sokkal inkább az érintettek értesülésének és ismeretségének hiánya.

⁵⁵ A bírósági adósságrendezési eljárás <https://goo.gl/AHuzHm> [letöltve: 2017. 10. 08.]

⁵⁶ HABITAT FOR HUMANITY MAGYARORSZÁG: Éves jelentés a lakhatási szegénységről 2016. 35. http://habitat.hu/ext-files/hfh_h_lakhatasi_jelentes_2016_web_2.pdf [letöltve: 2017. 10. 08.]